

โครงการงานพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ จังหวัดอุดรธานี

สถานีพัฒนาที่ดินอุดรธานี กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๑. หลักการและเหตุผล

กรมพัฒนาที่ดิน มีภารกิจเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและวางแผนการใช้ที่ดิน ในพื้นที่เกษตรกรรม การสำรวจและจำแนกดิน การอนุรักษ์ดินและน้ำ และการปรับปรุงบำรุงดิน โดยการให้บริการและถ่ายทอด เทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน ข้อมูลดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน โดยมีภารกิจด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ ดำเนินงานพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก ตั้งแต่ปี ๒๕๒๔ ซึ่งดำเนินการพัฒนาแหล่งน้ำทั้งในพื้นที่สาธารณะตามการขอรับสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือเกษตรกร และในเขตพัฒนาที่ดินเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ซึ่งสามารถก่อสร้างกระจายไปในท้องถิ่นที่ห่างไกลและทุรกันดารได้เกือบทุกท้องที่เพื่อช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนของราษฎรที่ขาดแคลนน้ำใช้สำหรับการเพาะปลูก เป็นน้ำกินน้ำใช้ในฤดูแล้ง โดยแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

๑. งานพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ - โดยแหล่งน้ำเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ ซึ่งจะช่วยอนุรักษ์และเก็บเกี่ยวน้ำ ไม่ให้ไหลบ่าไปกัดเซาะดินในพื้นที่ตอนล่างให้เกิดความเสียหาย รวมทั้งกักเก็บน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตรกรรม

๒. งานพัฒนาแหล่งน้ำนอกเขตอนุรักษ์ดินและน้ำ - เป็นการพัฒนาแหล่งน้ำตามที อบต. ผู้นำท้องถิ่นเสนอขอมาเพื่อสนับสนุนแหล่งน้ำ ให้เกษตรกรในพื้นที่ ให้มีแหล่งเก็บกักน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตร

ลักษณะงานพัฒนาแหล่งน้ำ ประกอบด้วย

- งานพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก - เป็นการก่อสร้างแหล่งน้ำในพื้นที่สาธารณะ ได้แก่ สระเก็บน้ำ อ่างเก็บน้ำ การขุดลอกหนองน้ำ คลอง ลำห้วย และฝายต้นน้ำ เป็นต้น

- งานปรับปรุงพื้นที่และจัดทำระบบส่งน้ำในไร่นา - จำแนกเป็นคลองส่งน้ำในไร่นา และระบบท่อส่งน้ำ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ รักษาความชุ่มชื้นในดิน และมีแหล่งน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตรและ/หรืออุปโภคบริโภค

๒.๒ เพื่อให้ราษฎรและชุมชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการพิจารณาการสร้างแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

๓. เป้าหมาย

พื้นที่สาธารณะที่มีคำขอรับการสนับสนุนจาก อบต. เกษตรกร และมีศักยภาพในการก่อสร้าง งานพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ภายใต้งบประมาณพื้นที่เขตพัฒนาที่ดิน

๔. สรุปขั้นตอนการเสนอโครงการ

ขั้นตอนที่ ๑ เกษตรกร/อบต./อบจ./เทศบาล เสนอคำร้อง/คำขอ

- โดยประสานงานยื่นความจำนงได้ที่หน่วยงาน สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต/สถานีพัฒนาที่ดินประจำจังหวัด (โครงการต้องมีรายละเอียดประกอบการพิจารณา)

ขั้นตอนที่ ๒ เมื่อ กรมฯ / กผง. ได้รับคำร้องขอ

- จะพิจารณาตามหลักเกณฑ์ของกรมฯ ตามข้อจำกัด (ร่าง) แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ ๓) ยังไม่มีความชัดเจน คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงอนุโลมให้กรมพัฒนาที่ดิน ดำเนินการพัฒนาแหล่งน้ำได้เฉพาะในวงรอบเขตพัฒนาที่ดินก่อนเป็นลำดับแรก พร้อมทั้งส่งคำร้องขอให้ สวพ. เพื่อดำเนินการรวบรวมไว้ในฐานข้อมูลคำขอเพื่อจัดทำแผนปีงบประมาณต่อไป

ขั้นตอนที่ ๓ เมื่อ สวพ. ได้รับหนังสือจากกรมฯ/กผง.

- สวพ. จะพิจารณาและตรวจสอบ หากเป็นไปตามหลักเกณฑ์ จะจัดส่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่สำรวจความพร้อมและศักยภาพด้านกายภาพของพื้นที่ เนื่องจากการสำรวจและออกแบบก่อสร้าง หรือ กำหนดเป้าหมาย นั้น กรมฯ ต้องดำเนินการล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๑ ปี โดยพิจารณาตามลำดับความสำคัญ เพื่อจัดเข้าแผนงานปีงบประมาณตามข้อกำหนดของสำนักงบประมาณว่าด้วย แผนงานพัฒนาแหล่งน้ำฯ ต้องมีศักยภาพความพร้อมมีแบบแปลนเรียบร้อยแล้ว และสามารถดำเนินการก่อสร้างได้ทันที เมื่อได้รับการพิจารณาอนุมัติงบประมาณ

๕. วิธีการดำเนินงาน (กรมพัฒนาที่ดิน)

๕.๑ สำรวจความต้องการแหล่งน้ำจากคำขอ/คำร้อง โดยคัดเลือกพื้นที่ทำการเกษตรที่ประสบปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินรูปแบบต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรในพื้นที่ขึ้นมาอย่างน้อยจังหวัดละ ๑ แห่งต่อปี

๕.๒ การเตรียมข้อมูลก่อนดำเนินการ ซึ่งต้องศึกษาและการวางโครงการ โดยเจ้าหน้าที่จะเข้าสำรวจข้อมูลสภาพพื้นที่เขตพัฒนาที่ดิน ทั้งเรื่องที่ตั้ง ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ สภาพดิน น้ำ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร

๕.๓ การวิเคราะห์ปัญหา เจ้าหน้าที่จะร่วมกับเกษตรกรวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้นๆ เพื่อกำหนดเป็นแผนงานต่อไป

๕.๔ ขั้นตอนการออกแบบตามประเภทของงานพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก

๕.๕ ขั้นตอนการก่อสร้างตามประเภทของงานพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก

๖. หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่งานแหล่งน้ำ และ หลักเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณ (ทั่วประเทศ)

โดยแนวทางการคัดเลือกเป็นไปตามตามลักษณะของแหล่งน้ำและสภาพภูมิประเทศที่เหมาะสม เพื่อประโยชน์ของราษฎรอย่างแท้จริง และยึดหลักเกณฑ์ในการจัดสรรงบประมาณโดยพิจารณาหลัก ๖ ตัวแปร คือ พื้นที่นอกเขตชลประทาน ร้อยละ ๑๐, ประชากร ร้อยละ ๓๐, พื้นที่ภัยแล้ง ร้อยละ ๑๐, พื้นที่อุทกภัย

ร้อยละ ๑๐, ความยากจน ร้อยละ ๑๐ และ พื้นที่การชะล้างพังทลายของดิน ร้อยละ ๓๐ ซึ่งงานดังกล่าวสามารถก่อสร้างกระจายไปในท้องถิ่นที่ห่างไกลและทุรกันดารได้เกือบทุกท้องที่ เพื่อช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนของราษฎรที่ขาดแคลนน้ำใช้สำหรับการเพาะปลูกและเป็นน้ำกินน้ำใช้ในฤดูแล้ง ในการก่อสร้างงานดังกล่าวจะได้เร่งรัดการก่อสร้างขึ้นตามราษฎรร้องขอหรือปรับปรุงซ่อมแซมของเดิมที่ราษฎรได้ก่อสร้างไว้ให้คงทนถาวร

๗. ผลการดำเนินงาน

๗.๑ โครงการแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ จังหวัดอุดรธานี ปี พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๖๐

สถานีพัฒนาที่ดินอุดรธานีได้ดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ปี พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๖๐ จำนวน ๙๗ แห่ง และอยู่ระหว่างดำเนินการปีงบประมาณ ๒๕๖๑ จำนวน ๓ แห่ง อำเภอที่มีแหล่งน้ำเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำมากที่สุดคืออำเภอพิชัย จำนวน ๒๑ แห่ง รองลงมาคืออำเภอท่าปลา อำเภอลับแล อำเภอบ้านโคก อำเภอเมือง อำเภอทองแสนขัน อำเภอน้ำปาด อำเภอฟากท่า อำเภอตรอน ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ ๑ ดังนี้

ตารางที่ ๑ แหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ปี พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๖๐

ปีที่ก่อสร้าง	อำเภอ									รวม
	ตรอน	ทองแสนขัน	ท่าปลา	น้ำปาด	บ้านโคก	พิชัย	ฟากท่า	เมือง	ลับแล	
๒๕๒๖	๑	-	๑	-	-	-	๑	๑	๑	๕
๒๕๒๗	-	-	-	-	-	-	๑	-	-	๑
๒๕๓๐	-	-	-	-	-	-	-	-	๒	๒
๒๕๓๑	-	-	-	-	-	-	-	๑	๑	๒
๒๕๓๓	-	-	๑	-	๑	-	-	๑	-	๓
๒๕๓๕	๑	๒	-	-	-	-	-	๑	-	๔
๒๕๓๖	-	๑	-	-	-	-	-	-	-	๑
๒๕๓๗	-	-	-	-	-	๒	-	-	-	๒
๒๕๓๘	-	-	๑	๑	๑	-	๑	๑	-	๕
๒๕๓๙	-	-	๑	๑	-	-	-	-	-	๒
๒๕๔๐	-	-	๒	-	-	-	-	-	๒	๔
๒๕๔๑	-	-	๑	-	-	-	๑	-	๑	๓
๒๕๔๒	-	๒	-	-	-	๑	-	-	-	๓
๒๕๔๓	-	-	-	-	-	๑	-	-	-	๑
๒๕๔๔	-	-	-	-	-	๑	-	-	-	๑
๒๕๔๕	-	๒	-	-	-	-	-	๑	-	๓
๒๕๔๖	-	๑	-	-	๑	๑	-	๑	-	๔
๒๕๔๗	-	-	-	-	-	๒	-	-	-	๒

ตารางที่ ๑ (ต่อ)

ปีที่ก่อสร้าง	อำเภอ									รวม
	ตรอน	ทองแสนขัน	ท่าปลา	น้ำปาด	บ้านโคก	พิชัย	พากท่า	เมือง	ลับแล	
๒๕๔๘	-	-	-	๓	-	-	-	๑	-	๔
๒๕๔๙	-	๑	-	-	-	๓	-	-	-	๔
๒๕๕๐	-	๑	๑	-	๑	๑	-	๒	๑	๗
๒๕๕๑	-	-	๒	-	๑	๓	-	๑	๑	๘
๒๕๕๒	-	๑	-	-	๑	๑	-	-	๑	๔
๒๕๕๓	-	๑	-	-	๒	๑	-	-	๑	๕
๒๕๕๕	-	-	-	-	๑	๑	-	๑	-	๓
๒๕๕๖	-	-	-	๑	๑	-	-	-	๑	๓
๒๕๕๗	-	-	-	-	๑	๑	-	-	-	๒
๒๕๕๘	-	-	-	-	-	-	-	-	๒	๒
๒๕๕๙	-	-	๓	-	๑	-	๑	-	-	๕
๒๕๖๐	-	-	-	-	๑	๑	-	-	-	๒
๒๕๖๑	-	-	๒	-	-	๑	-	-	-	๓
รวม	๒	๑๒	๑๕	๖	๑๓	๒๑	๕	๑๒	๑๔	๑๐๐

๗.๒ โครงการแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ จังหวัดอุตรดิตถ์ ปี พ.ศ. ๒๕๕๙

ในปีงบประมาณ ๒๕๕๙ สถานีพัฒนาที่ดินอุตรดิตถ์ได้ดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ จำนวน ๕ แห่ง โดยอยู่ในพื้นที่อำเภอท่าปลา ๓ แห่ง อำเภอบ้านโคกและอำเภอพากท่าอย่างละ ๑ แห่ง รายละเอียดดังนี้

๑) ขุดลอกสระเก็บน้ำ บ้านชัยมงคล หมู่ ๘ ต.จirim อ.ท่าปลา จ.อุตรดิตถ์

เป็นแหล่งน้ำอนุรักษ์ที่มีประสิทธิภาพ และกักเก็บน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตรกรรม ทำให้เกษตรกรในพื้นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ นาน้ำที่ได้ไปใช้งานภาคการเกษตร เช่น ด้านคร้วเรือ่น ด้านการเพาะปลูก ฯลฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความจุ ๓๘,๕๐๐ ลูกบาศก์เมตร เกษตรกรที่ได้รับผลประโยชน์ ๑๒๓ คร้วเรือ่น พื้นที่เพาะปลูก ๕๐ ไร่ งบประมาณ ๑,๑๔๖,๐๐๐ บาท

๒) ขุดลอกอ่างเก็บน้ำ บ้านดงงาม หมู่ ๓ ต.จรัล อ.ท่าปลา จ.อุตรดิตถ์

เป็นแหล่งน้ำอนุรักษ์ที่มีประสิทธิภาพ และกักเก็บน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตรกรรม ทำให้เกษตรกรในพื้นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ นำน้ำที่ได้ไปใช้งานภาคการเกษตร เช่น ด้านคร้วเรือน ด้านการเพาะปลูก ฯลฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความจุ ๙๑,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร เกษตรกรที่ได้รับผลประโยชน์ ๑๘๖ ครัวเรือน พื้นที่เพาะปลูก ๔๕๐ ไร่ งบประมาณ ๘๗๐,๐๐๐ บาท

๓) ขุดลอกสระเก็บน้ำพร้อมระบบท่อส่งน้ำ บ้านสามร้อยเมตร หมู่ ๒, ๑๒ ต.ท่าปลา อ.ท่าปลา จ.อุตรดิตถ์

เป็นแหล่งน้ำอนุรักษ์ที่มีประสิทธิภาพ และกักเก็บน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตรกรรม ทำให้เกษตรกรในพื้นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ นำน้ำที่ได้ไปใช้งานภาคการเกษตร เช่น ด้านคร้วเรือน ด้านการเพาะปลูก ฯลฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความจุ ๑๘๒,๗๐๐ ลูกบาศก์เมตร ความยาวท่อสูบน้ำ ๘๕๕ เมตร เกษตรกรที่ได้รับผลประโยชน์ ๒๕๐ ครัวเรือน พื้นที่เพาะปลูก ๕๐๐ ไร่ งบประมาณ ๒,๔๔๙,๐๖๘ บาท

๔) ระบบท่อส่งน้ำ บ้านน้ำแพ หมู่ ๒ ต.บ้านโคก อ.บ้านโคก จ.อุตรดิตถ์

เป็นแหล่งน้ำอนุรักษ์ที่มีประสิทธิภาพ และกักเก็บน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตรกรรม ทำให้เกษตรกรในพื้นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ นำน้ำที่ได้ไปใช้งานภาคการเกษตร เช่น ด้านคร้วเรือน ด้านการเพาะปลูก ฯลฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีระบบส่งท่อความยาว ๑,๗๓๒ เมตร เกษตรกรที่ได้รับผลประโยชน์ ๓๒๘ ครัวเรือน พื้นที่เพาะปลูก ๙๐๐ ไร่ งบประมาณ ๒,๙๔๒,๔๑๕ บาท

๕) สระเก็บน้ำ บ้านใหม่พัฒนา หมู่ ๖ ต.บ้านเสี้ยว อ.ปากท่า จ.อุตรดิตถ์

เป็นแหล่งน้ำอนุรักษ์ที่มีประสิทธิภาพ และกักเก็บน้ำไว้เพื่อการเกษตรกรรม ทำให้เกษตรกรในพื้นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ นำน้ำที่ได้ไปใช้งานภาคการเกษตร เช่น ด้านครุว์เรือน ด้านการเพาะปลูก ฯลฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความจุ ๕๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร เกษตรกรที่ได้รับผลประโยชน์ ๒๒๖ ครัวเรือน พื้นที่เพาะปลูก ๘๒ ไร่ ๖๖ งบประมาณ ๑,๒๗๒,๘๒๔ บาท

๗.๓ ขุดลอกสระเก็บน้ำพร้อมระบบท่อส่งน้ำ บ้านสามร้อยเมตร หมู่ ๒, ๑๒ ต.ท่าปลา อ.ท่าปลา จ.อุตรดิตถ์

ในอดีตการใช้น้ำเพื่ออุปโภคบริโภคในหมู่บ้านต้องอาศัยบ่อน้ำตื้นตามลำห้วย ซึ่งไม่เพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ทางการเกษตร จึงได้มีการประสานงานกับกรมพัฒนาที่ดิน โดยการประชาคมเพื่อขอรับการสนับสนุนการขุดลอกอ่างเก็บน้ำห้วยสิงห์ พร้อมติดตั้งเครื่องสูบน้ำและวางระบบส่งน้ำ ทำให้ราษฎรในหมู่บ้านและหมู่บ้านข้างเคียง (หมู่ ๒ สามร้อยเมตร) มีแหล่งน้ำใช้ประโยชน์ตลอดปี โดยใช้ระบบกัลกน้ำมาช่วย

เมื่อกรมพัฒนาที่ดินได้รับการประสานขอรับการสนับสนุนการขุดลอกอ่างเก็บน้ำ จึงเข้าดำเนินการตรวจสอบพื้นที่ และส่งข้อมูลให้สำนักวิศวกรรมเพื่อการพัฒนาที่ดิน (สวพ.) ดำเนินการลงพื้นที่สำรวจความพร้อมและศักยภาพด้านกายภาพของพื้นที่ และทำการออกแบบผังการก่อสร้างงานพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ตามเอกสารแนบภาคผนวก

ขุดลอกสระเก็บน้ำพร้อมระบบท่อส่งน้ำ บ้านสามร้อยเมตร หมู่ ๒, ๑๒ ต.ท่าปลา อ.ท่าปลา จ.อุตรดิตถ์ มีความจุ ๑๘๒,๗๐๐ ลูกบาศก์เมตร ความยาวท่อสูบน้ำ ๘๕๕ เมตร เกษตรกรที่ได้รับผลประโยชน์ ๒๕๐ ครัวเรือน พื้นที่เพาะปลูก ๕๐๐ ไร่ มีคณะกรรมการบริหารภายในหมู่บ้าน โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน กลุ่ม อัตราค่าใช้จ่ายสำหรับการใช้อุปโภคบริโภค หน่วยละ ๔ บาท ใช้ในการเกษตร หน่วยละ ๒ บาท

ภาพกิจกรรมการดำเนินการขุดลอกสระเก็บน้ำพร้อมระบบท่อส่งน้ำ ปี พ.ศ.๒๕๕๙

ตัวอย่างเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์จากระบบส่งน้ำ

นายประทุม ลีชคณา หมู่ ๑๒ ต.ท่าปลา อ.ท่าปลา จ.อุตรดิตถ์

□พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด ๑๒ ไร่ แบ่งเป็น

- สระน้ำ ๑ ไร่
- กล้าย ๘ ไร่
- นาข้าว ๓ ไร่ (ปลูกพืชผักสวนครัว, ข้าวโพด หลังปลูกข้าว)

□รายได้เฉลี่ย ๒๐,๐๐๐ บาทต่อปี

